



## **Socialdemokraterna i Enköping**

Enköpings arbetarekommun har utarbetat följande lokala program inför valet 2014:

1. Sysselsättning och arbetsmarknad sid 2
2. Skolpolitiskt program sid 6
3. Jämlikhet och integration sid 9
4. Program för äldre sid 11
5. Program för hållbar utveckling sid 16
6. Miljöprogram för medvetenhet och aktion sid 20
7. Kulturprogram sid 23
8. Idrottspolitiskt program sid 25

# Sysselsättning och arbetsmarknad

Vi Socialdemokrater har kommit långt vad gäller en arbetsmarknad för alla. Grundstenarna i denna modell har varit starka parter (fack och arbetsgivare) som kommit överens med kollektivavtal. Ibland har detta kompletterats med lagstiftning och det har skapat en trygg arbetsmarknad. Tyvärr har denna arbetsmarknadsmodell under de senaste åren börjat urholkas. Det har skett en förändring som skapat sämre arbeten genom att allt fler är utan arbete. Det har lett till allt fler otrygga anställningar och till låga löner för alldeles för många människor.

Den rekordhöga arbetslösheten har under den borgerliga regeringen bitit sig fast och inte minst gäller detta ungdomar. Samtidigt så har vi inom vissa yrken brist på arbetskraft. Det innebär att det finns möjligheter för fler att få ett jobb. Vi socialdemokrater vill utnyttja den möjligheten och bygga vidare på en stabilare arbetsmarknad där fler nya jobb och full sysselsättning är vår främsta prioritering. I Enköping ska arbetslivet vara tryggt och hälsosamt för alla.

Ökad samverkan mellan politik, näringsliv och universitet/högskola ska bidra till utveckling av nya varor, tjänster och produktionslösningar som stärker svensk konkurrenskraft och ger Sverige nya jobb, inte minst inom energisektorn för att bekämpa klimatförändringarna. Människor måste kunna ta de jobb som växer fram. Därför behövs det en modern och aktiv utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som går hand i hand för att utveckla en trygg arbetsmarknad med löner som går att leva på.

## Gymnasieskolan nyckeln till arbetsmarknaden

Vägen in på arbetsmarknaden startar med en fullgjord gymnasieutbildning. Alla barn och ungdomar i Enköpings kommuns skolor ska känna att de lyckas och målet är en fullständig gymnasieutbildning för alla. Därför kommer vi socialdemokrater att införa nolltolerans mot skolmisslyckande. Att ha en skola som inte förmår att få, i princip, alla elever att klara skolan innebär i förlängningen mycket stora problem för den enskilde, men också för familjer, för samhället och för skolan som institution.

På längre sikt gnager också ett misslyckat utbildningsväsende sönder välfärdsstaten och vår förmåga att vara en framgångsrik nation med väl fungerande företag och god ekonomi. En god ekonomi är en förutsättning för goda skatteintäkter och en solidariskt finansierad välfärd. En väl fungerande skola där varje enskild elev får möjligheter att lyckas med sina studier och gå vidare i sitt vuxenliv och kunna försörja sig, är centralt i en modern välfärdsstat.

Vårt arbetsliv behöver i sin tur kunna hitta kompetent arbetskraft i Enköping och Sverige, här är skolan nyckelaktör. Om våra företag inte hittar kompetens i landet så flyttar verksamheten antingen till en annan kommun eller utomlands. Vi riskerar att hamna i en nedåtgående spiral med ännu högre arbetslöshet och minskad möjlighet att finansiera en solidarisk välfärd.

### **Vi socialdemokrater vill satsa på:**

- en bättre gymnasieskola där fler får möjlighet att lyckas
- nolltolerans mot skolmisslyckande

- att se varje individs behov så att hänsyn kan tas till individuella behov av skolformer och stödundervisning
- att bygga ut lärlingsutbildningen, så att det finns fler möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden
- utökad SYV (Studie och yrkesvägledning), så att fler får professionell hjälp att välja och fundera över sitt framtida yrkes- och studieval
- ett utökat samarbete med hela arbetslivet
- en garanti för sommarjobb/sommarskola. Alla ungdomar som behöver ska erbjudas sommarjobb eller sommarskola under tre veckor

## Ingen ung utan jobb!

Ungdomsarbetslösheten är oroande hög och här måste det till kraftfulla åtgärder. I Enköping hade arbetsförmedlingen 2014 i april 379 inskrivna ungdomar, varav 239 var arbetslösa eller i något program det ger en arbetslöshet på 10,4 % och de flesta av ungdomarna klassificeras som långtidsarbetslösa. De flesta av de långtidsarbetslösa ungdomarna har inte fullföljt gymnasiet. Vi socialdemokrater ser det som en stor utmaning att få in ungdomarna i arbete eller studier. Vi kommer att införa nolltolerans mot ungdomsarbetslöshet eftersom vi vet att risken för att ungdomarna ska fara illa i framtiden är jättestora om vi inte ser till och skapar jobb eller utbildning till dem. Dessutom vet vi att alla behövs på arbetsmarknaden inom en snar framtid. Rekryteringsbehoven är stora inte minst inom kommunens alla verksamheter.

Vi kommer, om vi får makten efter valet, att starta ett projekt gärna tillsammans med arbetsförmedlingen, offentlig sektor och näringslivet i kommunen för att initiera en stor satsning på alla långtidsarbetslösa ungdomar. Praktikplatser ska vara en väg in på arbetsmarknaden och måste väljas med mer omsorg och kläs med bättre innehåll så att de leder in till ett jobb. En praktikplats som är noga utvald förstärker möjligheterna till arbete.

### **Vi socialdemokrater vill satsa på:**

- att ingen ungdom ska gå ofrivilligt arbetslös
- en utvecklad samverkan med hela arbetslivet så att rekryteringsbehov och matchningen blir effektivare

## En andra chans

Om studievalet blev fel, betygen för låga, eller när jobbet bara försvinner, finns alltid en ny chans. Kunskap och kompetens är inte för evigt. Alla kan behöva möta nya utmaningar och bli rustade för dessa. Vi vill förutom en väl fungerande KOM-VUX dessutom erbjuda yrkesutbildning på kvällstid så man kan ha möjligheten att ha kvar sitt jobb och studera samtidigt. Tolv år efter att Kunskapslyftet avslutades är arbetslösheten skyhögt. De som har det allra sämst på arbetsmarknaden är kvinnor i arbetaryrken.

I en nyligen publicerad vetenskaplig rapport<sup>1</sup> slår forskaren Annette Bergeman fast detta samt konstatera följande vad gäller vikten av möjligheten av ett bra fungerande KOM-VUX: ”Komvux-deltagarna hade högre sysselsättning och högre löneinkomster än jämförbara individer som inte deltog. Fem år efter att de startade utbildningen var deltagarna mer sysselsatta. Efter ytterligare ett år var deltagarnas sysselsättningsgrad 10 procentenheter högre än jämförbara kvinnors sysselsättningsgrad. Effekten tycks vara ännu större för kvinnor som stod utanför arbetsmarknaden när de började studierna.

Tre år efter att de börjat på utbildningen tjänade deltagarna mer än icke-deltagarna. Och fem år efter starten hade löneinkomsten ökat med ungefär 10 000 kronor per termin. Utbildningen ökar individens totala livsinkomst så att de kortsiktiga kostnaderna absolut vägs upp av högre långsiktiga vinster.”

De samhällsvinster som uppstår när arbetskraften utbildar sig ur arbetslöshet är stora. Vinsten är en stabilare ekonomisk situation, högre pension och en generellt sett tryggare tillvaro. För samhället innebär det en lägre kostnad för arbetslöshetsersättning och försörjningsstöd samt naturligtvis en starkare skattekraft.

### **Vi socialdemokrater vill satsa på:**

- ett utvecklat KOM-VUX
- ett yrkesvux på kvällstid, för att kunna byta karriär mitt i livet
- en utveckling av det bra arbete som görs vid kommunens arbetsmarknadsenhet

### **En trygg arbetsmarknad**

Arbetslivet är centralt i en människas liv. Arbetslivet är mer än bara näringslivet då det innefattar alla arbetsplatser både offentliga, privata och i den ideella sektorn. Grunden för välfärden är ett blomstrande näringsliv tillsammans med en offentlig sektor. Enköpings kommun har en mycket viktig uppgift att stödja näringslivet så att våra företag kan blomstra och utvecklas. Kommunen ska i varje beslut främja arbetslivet. Att främja arbetslivet kan vara alltifrån att erbjuda barnomsorg på obekväma tider, upphandlingar som inte utestänger företag på orten, till olika kompetensutvecklingsinsatser till anställda och till privata och sociala företag. Det är också viktigt att kommunen erbjuder en mångfald vad gäller fritid så att medborgarna får tillfälle till stimulans och rekreation.

Enköpings kommun är en av de största arbetsgivarna på orten. Det ger fantastiska möjligheter att vara föredöme, inspiratör och påtryckare när det gäller att visa på det goda arbetet. Kommunen ska erbjuda bra anställningsvillkor och en god arbetsmiljö till alla anställda. Trygga och bra jobb med konkurrenskraftiga löner ska vara vägledande. Det innebär också att alla ska erbjudas möjlighet att utvecklas i sitt arbete.

---

<sup>1</sup> Rapport från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) mars 2014. IFAU är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genom forskning genomföra uppföljningar och utvärderingar.

För att få fart på organisations- och idéutvecklingen vill vi socialdemokrater fortsätta att bygga ut en kompetensutvecklingsfond på kommunal nivå. Fonden ska bidra med medel i olika kompetensutvecklingsinsatser och ska kunna användas som medfinansiering i olika ofta EU-finansierade utvecklingsprojekt. Genom detta får kommunen mer utbildning på varje satsad egen krona.

Enköpings kommun ska vara en av de bästa kommunerna vad gäller jämställdhet mellan kvinnor och män. För att nå dit är det viktigt att alla beslut som tas i kommunen tar hänsyn till jämställdhetsperspektivet. Löneanalyser ska kontinuerligt göras och redovisas årligen till kommunfullmäktige. Utifrån dessa åiterrapporteringar ska konkreta åtgärder beslutas av kommunfullmäktige så att de osakliga löneskillnaderna mellan könen på sikt försvinner.

#### **Vi socialdemokrater vill satsa på:**

- en fortsatt utbyggnad av kompetensutvecklingsfonden
- en offensiv verksamhetsutveckling inom kommunen
- samarbete med företag och andra arbetsgivare i kommunen
- att kommunen ska vara en föregångare vad gäller bra arbetsmiljö, arbetsvillkor och jämställdhet

#### **En växande ideell sektor med sociala företag**

Det finns stora värden i sociala företag som har personalen och inte vinsten eller effektiviteten i centrum. I sådana kan sysselsättning och rehabilitering erbjudas till personer som av olika anledningar inte alltid kan bidra med 100 procents effektivitet. Erfarenheten visar dock att alla kan bidra med något i rätt miljö, med rätt förutsättningar och anpassade arbetsuppgifter.

Sociala företag kan startas av enskilda, ideella föreningar och organisationer. De kan få stöd av Tillväxtverket, Samordningsförbundet, Coompanion med flera samhällliga organ. Även kommunen kan spela en roll genom att uppmärksamma de speciella förutsättningar som gäller inom den sociala ekonomin. Det kommunala stödet kan gälla både etableringshjälp och att anlita sociala företag för att leverera tjänster.

#### **Vi socialdemokrater vill satsa på:**

- kommunalt stöd vid etablering av sociala företag
- att kommunen anpassar lämpliga upphandlingar av tjänster till sociala företags förhållanden
- att kommunen utvecklar partnerskap med den ideella sektorn

## Skolpolitiskt program för Enköping

I Socialdemokraternas Enköping är grunden att alla, oavsett bakgrund, ska erbjudas en trygg och bra skolgång. Basen för det livslånga lärandet läggs i en förskola för alla barn, med omsorg och lärande på lekens grund. En pedagogisk och trygg verksamhet som utvecklas vidare i grundskolan för att slutligen, genom gymnasiet, leda fram till ett yrke eller till fortsatta studier. Elevers utbildning och möjlighet att visa sitt allra bästa jag börjar således i förskolan och fortsätter som en röd tråd genom skolgången. Vårt självklara mål är att alla elever kan utvecklas utifrån de egna förutsättningarna och klarar minst ”godkänt” i betyg, på alla studienivåer. En väl fungerande vuxenutbildning är också en viktig förutsättning för att kunna förverkliga drömmen om det livslånga lärandet, då utbildningssystemet ska matcha såväl medborgarnas som arbetslivets behov.

**Mål för grundskolan:** alla elever ska nå målen i grundskolan.

**Mål för gymnasiekompetens:** alla ska före 25 års ålder ha en fullständig gymnasieexamen.

**Mål för högre utbildning:** hälften av 30 – 34-åringarna ska ha genomgått en minst 2-årig högre utbildning (högskola och yrkeshögskola) år 2020.

Den socialdemokratiska skolpolitikens mål, på alla nivåer, är därför att hjälpa alla elever att ta vara på sin egen förmåga. Lusten till lärande och nyfikenhet att lära måste prägla varje moment i skolan. En kunskapsbaserad ekonomi börjar i en skola där alla barn lyckas.

Vi socialdemokrater tar alltså striden för en kunskapsskola där alla elever ges likvärdiga förutsättningar att nå målen. Det kräver resurser till stöd och en utvecklad undervisning för barnen/eleverna. Forskning, beprövad erfarenhet och lärarnas förutsättningar att göra ett gediget arbete är de givna utgångspunkterna för att uppnå en likvärdig skola. Det ger alla barn i Enköpings kommun en möjlighet att visa ”sitt allra bästa jag”. Enköping har nu halkat ner till plats 261 (248) i Lärarförbundets ranking, något som visar att utvecklingen går åt fel håll. Enköping ska ha den bästa skolan i Sverige, det är målet! Det kan vi uppnå om alla vill och vi drar åt samma håll. Andra kommuner har lyft sitt resultat, det kan vi också göra! Grunden för att uppnå en bra skola för alla, är för oss socialdemokrater i Enköping:

- **Att se över fördelningsmodellen så att vi får en mer rättvis fördelning av pengarna och stötta skolor med tuffa förutsättningar. Barn med särskilda behov måste få de resurser som de behöver**

- **Att så mycket som möjligt av de resurser som finns ska gå till undervisningen. Då kan organisationen behöva ses över. Idag har Enköpings skolverksamhet en administrativ överbyggnad klart dyrare än landets genomsnitt**

## Elever - Föräldrar

Elev- och föräldrainflytandet måste stärkas. Det är viktigt att se elever och föräldrar som resurser i det pedagogiska arbetet. Elev- och föräldrainflytande ska utgå från att dagens unga, deras föräldrar och skolan lever i en ny tid. Alla unga och alla föräldrar har rätt att bli sedda som självständiga individer, som tänker och vågar ifrågasätta utan att inordnas i fack, exempelvis utifrån föräldrarnas bakgrund och inkomst. För att nå dit behöver vi skapa ett klimat där även barn och föräldrar med ”svaga röster” ska våga ta till orda. Skolan är elevernas och personalens arbetsplats, en viktig utgångspunkt för en bättre framtida skola där elever och personal trivs och utvecklas.

- **Stärk elev- och föräldrainflytandet. Det är viktigt att dialogen med hemmet utvecklas så att alla kan hjälpas åt för att lyckas. Problem ska lyftas och åtgärdsplaner upprättas omedelbart**
- **Elevombudsman behövs då mobbning är viktig att förbygga**
- **Elevhälsan är viktig och ska stärkas utifrån behov**

## Personal

Vi socialdemokrater ser personalen i våra skolor som den viktigaste förutsättningen för en bra verksamhet. En övervägande del av vad som påverkar studieprestationen handlar om läraren, undervisningen eller utvärdering av undervisningen. Men även om en sammanhållen idé, dvs. betydelsen av att synliggöra undervisning och lärande som ett samspel mellan lärare och elever. Bra skolledare, utbildade, engagerade och trygga lärare samt ännu fler vuxna i skolan är grunden för en bra skola. Men det är också viktigt att den personal som finns trivs, mår bra, kan påverka sin situation och får en kontinuerlig och användbar kompetensutveckling. Det ger möjligheten för dem att utföra ett bra arbete med god kvalitet. Att arbeta i Enköpings skolbarnsomsorg, förskolor och skolor, med Enköpings kommun som arbetsgivare, ska ge bra möjligheter att vara ett föredöme, inspiratör och påtryckare när det gäller att visa på det goda arbetet.

- **Stärk det pedagogiska ledarskapet. Genom exempelvis enklare ekonomiredovisningssystem kan rektor lägga sin kompetens och energi på det pedagogiska arbetet**
- **Lärare/personal som är på väg att gå i pension är en kunskapsbank, de bör användas för att överföra kunskap och erfarenhet till nya kollegor**
- **Bättre och fler möjligheter för lärare/personal att kompetensutveckla/fortbilda sig. - Bättre utvecklingsmöjligheter och högre löner för lärare**

## Skollokaler - undervisningsmaterial

Att elever och personal arbetar i funktionella och trivsamma lokaler samt har tillgång till skolbibliotek, datorer och ett uppdaterat undervisningsmaterial, är en del av en bra skola. Det

är samtidigt en stor kostnad för varje skola, pengar som skulle kunna användas i undervisningen.

- **Vi vill se över hyressättningen av skolfastigheter, så att skolan själv bättre kan påverka sin hyra och bara betala för de lokaler som det finns behov av**
- **Vi vill prioritera skolans budget, övertygade om att tidiga satsningar på barn och unga är att betrakta som investeringar, då alla ungdomar som tillåts misslyckas i skolan resulterar i samhällskostnader senare i livet**

## Lärande i en framgångsrik skola

En del av de viktiga beståndsdelarna för en framgångsrik skola är bra chefer samt utbildade och kompetenta lärare som är friska och engagerade. När det gäller elevarbetet är det viktigt att ha höga förväntningar och framåtsyftande återkoppling, inte en bakåtsyftande bedömning, som ofta pekar på misslyckande. Det är centralt att ta reda på hur det går för alla elever, dels för att fånga upp elever med svårigheter, men också för att berömma bra insatser. Ett förhållningssätt som skapar lust för lärande. Positiv förstärkning ger resultat, negativ kritik skapar mest osäkerhet och dåligt självförtroende. Viktigt är även att det finns tillräckliga resurser för att genomföra en god undervisning, en bra studiemiljö och uppdaterat undervisningsmateriel, datorer m.m. Erfarenhet från framgångsrika skolexempel är att läsförmåga är en nyckel till framgång och ska vara prioriterad. Det är en förutsättning för ett gott resultat i alla andra ämnen, också i matematik.

- **Läsförmåga och läsförståelse ska prioriteras och läsprojekt ska främjas, skolbiblioteken är en naturlig del i detta**
- **Mindre barngrupper i förskolan och skolbarnsomsorgen (SBO) samt mindre klasser i lågstadiet**
- **Följ upp elevernas resultat och fokusera lika mycket på starka som svaga resultat, alla elever ska känna sig sedda**
- **Specialpedagoger i klassrummet istället för att ta ut de svaga eleverna - Skolbarnsomsorgen (SBO) ska bli en aktiv part i barns lärande, där t ex läsläsningshjälp ska ingå. Validering av personal kan vara en del i att utveckla SBO**
- **Utvärdering efter varje kurs ska ingå i kursen, i högstadiet och inom gymnasieutbildningen, för att kunna utveckla undervisningen och öka elevernas lust att lära**
- **Värdefullt att arbeta för ett obligatoriskt gymnasium**
- **Utveckla SYV-funktionen genom att knyta den närmare arbetslivet, utveckla samarbetet med arbetsförmedlingen och se över arbetsformerna**
- **Låt alla elever från 15 upp till 18 år få meningsfulla/vettiga sommarjobb**
- **Utveckla verksamheter som "Röda Villan", det behövs alternativa system som fångar upp de ungdomar som inte vill/kan gå i den ordinarie skolverksamheten**
- **Lovskola, för att ge elever som halkat efter en möjlighet att hämta upp sig**
- **Satsning på rörelse/hälsoperspektivet, idrotts - och föreningsaktiviteter samt kultur, för barn och unga är dokumenterat klokt, både för de unga och för kommunen. Att**



**utveckla Enköpings idrotts/föreningsliv och snabbt påbörja utvecklingen av en kulturskola i Enköping är högt prioriterat för oss socialdemokrater**

## **Jämlikhet och integration**

*Jämlikhet* innebär att alla människor, trots olika förutsättningar, ges samma möjlighet att forma sitt liv och påverka sitt samhälle. Rätt att välja och att utvecklas olika, utan att olikheterna leder till underordning och klyftor.

Vi socialdemokrater vill se ett samhälle där alla behövs och alla får plats. Ett samhälle där alla har samma rätt och samma värde, där alla barn kan växa till fria och självständiga individer. Jämlikheten mellan olika generationer behöver utvecklas liksom mellan nytillkommande invandrare i Sverige och redan bosatta här.

Detta synsätt och dessa grundläggande idéer ska ligga till grund för de beslut som kommunen ska fatta inom alla områden. Jämlikhet är viktigare än valfrihet och valfriheten får inte leda till segregation och ökade klyftor.

I de program för olika politikområden som Enköpings arbetarekommun antagit under 2013 och 2014 är detta jämlikhetsperspektiv grundläggande. Programmen omfattar skolan, de äldre, boende och hållbarhet, miljö, föreningsliv och kultur samt arbetsmarknad och sysselsättning

### **Motverka segregation**

En bra start i livet för alla barn lägger grunden för ett bra liv för individerna men också för hela samhället. Det finns tydliga exempel från forskningen att jämlika samhällen är bättre för alla. Stora klyftor i levnadsförhållanden skapar spänningar mellan grupper och individer. Solidaritet och jämlikhet är ett kitt för sammanhållning och positiva utvecklingskrafter. Även den ekonomiska utvecklingen visar bättre resultat i länder med mindre ojämlikhet.

Kommunens planering av boende, sysselsättning och kommunikationer liksom kommunala verksamheter som förskola och skola har stor betydelse för att segregation motverkas och jämlikhet främjas. Vi socialdemokrater vill pröva alla beslut mot hur de uppfyller ambitionen att skapa ett jämlikare Enköping. Vi gör det för människornas skull men vi vet också att det är kommunalekonomiskt lönsamt med tidiga insatser mot sociala klyftor och att arbeta förebyggande med insatser mot kläna skolresultat, drogmissbruk och arbetslöshet bland unga.

En satsning på fältassistenter anser vi vara ett viktigt led i det förebyggande arbetet. De kommer att arbeta uppsökande på platser där ungdomar vistas under kvällar, helger och även dagtid. Arbetet innebär att fältassistenter ska vara trygga vuxna och att den relation som skapas bygger på frivillighet och att ungdomarnas integritet respekteras. Fältassistenter ska även samarbeta med föräldraföreningar och stödja föräldravandringar och andra liknande aktiviteter.

**Integration** utgår från alla människors lika värde oavsett social, etnisk eller religiös bakgrund.

Integration och mångfald är viktigt för Sveriges och Enköpings utveckling. Med kunskap och idéer från andra delar av världen uppstår nya möjligheter. Dessa kan endast uppnås om vi skapar dem tillsammans där vi lever och arbetar. Att integreras betyder inte att man ska behöva ge upp sin kulturella särart, sitt ursprung eller sitt sätt att vara för att bli accepterad.

För oss socialdemokrater är det självklart att motverka all etnisk segregation i kommunen. Att människor känner sig utanför och inte delaktiga i utvecklingen av kommunen blir en negativ spiral. Istället ska alla kommuninvånarna känna framtidstro och ”utveckla sitt allra bästa jag” som det uttrycks i kommunens visionsdokument. Kommunen måste därför öka sina insatser för ett bättre mottagande och närmare samverkan med Arbetsförmedlingen som har ansvaret för etableringsfasen med språkundervisning och sysselsättning.

**Lillsidan och Romberga** är två områden som har en stor potential för utveckling. Många av de människor som bor där känner att de inte blir sedda och hörda. Vi socialdemokrater vill därför pröva metoden cultural planning, fånga platsens själ, med början på Lillsidan.

*Cultural planning är en metod för att använda kulturella resurser i samhällsplaneringen. Metoden står för ett humanistiskt synsätt, som sätter människan och mänsklig kommunikation i fokus. Det handlar om att hitta ”den verkliga” bilden - ”platsens DNA”. Den ska vara självkritisk och inte väja för de mörkare sidorna av självbilden. Med utgångspunkt i det som är platsens styrka och särart, är det möjligt att skapa kreativa och kulturella aktiviteter/verksamheter som bidrar till att bygga upp och skapa kraft.*

Metoden bygger på ett lokalt underifrånperspektiv och lämpar sig bra för t.ex. en stadsdel. Cultural planning genomförs i flera olika steg. En styrgrupp utses som i dialog med föreningsliv och de boende arbetar för en ökad livskvalitet där olika människors värderingar och drömmar om framtiden tas till vara.

**Ett Medborgarhus i Västerledsskolans lokaler** som en mötesplats även för kringliggande bostadsområden. Så ges förutsättningar för ett blomstrande föreningsliv med spännande föreläsningar, kurser och utbildningar samt sång, musik, dans och teater.

**Rusta upp Västerledstorg** Kommunen borde tillsammans med övriga näringsidkare kunna göra det till en mer levande, grönnare och inbjudande plats. Torget kan trots sin begränsade storlek inrymma t.ex. marknader med olika teman under året. Närheten till V-boden borde också kunna utveckla idéer.

**Bevara Lokalen och V-boden.** Lokalen på Övre Lillsidan har en mycket viktig funktion som mötesplats främst för de boende i området. Personer från andra delar av kommunen söker sig

regelbundet dit och är välkomna. Lokalen är mycket populär och välbesökt av personer i alla åldrar. Man kan umgås över en kopp kaffe, spela kort, dataspel etc. För många boende i området är Lokalen en självklar plats för socialt umgänge. Äldre, unga och människor från olika kulturer utbyter erfarenheter och finner gemenskap.

V-boden på Nedre Lillsidan är en fritidsgård som vänder sig till ungdomar i olika åldrar. Verksamheten är oerhört viktig och nödvändig för att ungdomar ska ges en meningsfull fritid.

**I Romberga** är ungdomsgården en motsvarande stödjepunkt för stadsdelens unga. Föreningslivet i Romberga behöver också tillgång till en Lokal. I övrigt finns mötesplatsen "Lilla Rom". Vi ser gärna att den utvecklas i samarbete med studieförbund och föreningsliv. Bouleplanerna som flitigt används av pensionärsorganisationerna bör kommunen ta ett ökat ansvar för genom att bland annat iordningställa toaletter.

**Inrätta en tjänst som utvecklar och samordnar integrationsprojekt, s.k. integrationscontroller.** Många goda idéer och initiativ finns kring olika projekt vad gäller integration. Det behövs stora ideella insatser och av naturliga skäl tenderar projekten att periodvis klinga av. Det är viktigt med kontinuitet och för att idéer kring integration ska kunna förverkligas bör kommunen inrätta en tjänst som utvecklar och samordnar detta.

## **Program för äldre**

"Det blir bättre och bättre dag för dag". Vi är friskare, bättre utbildade och vi lever längre. Att vi blir allt fler äldre är en naturlig konsekvens av en positiv utveckling. Vi lever längre, men en dag kommer flertalet av oss att hamna i en situation där vi behöver stöd för att klara vardagen. Vi Socialdemokrater vill att den dagen skall skjutas upp så länge som möjligt och att förebyggande insatser tidigt - bidrar till detta. När den dagen kommer att vi behöver stöd, skall samhället erbjuda det stödet på ett värdigt sätt utifrån våra enskilda behov och önskemål.

### ***- Demografisk utveckling i Enköping***

Antalet äldre kommer under den kommande 20-års-perioden att öka. År 2013 är 20 % av Enköpings befolkning 65 år och äldre, vilket är ungefär 8 000 personer. Av dem har drygt 2 000 personer biståndsbeslut för någon insats från kommunen (eller annan vårdgivare). Det vill säga mer än en fjärdedel av gruppen.

År 2018 är det ungefär 10 000 personer. Om lika stor andel av gruppen äldre behöver hjälp då, ökar behovet till minst 2 500 personer.

### ***- Viktigt med framförhållning***

En del av behovet för äldre är anpassade bostäder. De äldre personer som vill och behöver flytta från sitt gamla boende till en mindre lägenhet, kanske mer centralt i Enköping stad men troligen också i kransorterna, kommer att öka framöver. Lägenheter som passar äldres behov, behöver därför byggas i bra lägen. Ledtiden från planering till färdig byggnad, är mycket lång, varför planeringen måste ha god framförhållning.

Vårdbehov för äldre personer kan komma mycket snabbt. Den lagstiftning som gäller i dag ger kommunen tre månader att ordna ett omvårdnadsboende. Äldre som vårdats på sjukhus skrivs ofta hem med mycket kort varsel. Kommunen måste ha möjlighet att snabbt ordna för den äldres förändrade livssituation och omvårdnad.

## Vårt program

Vårt program bygger på fyra hörnpelare, vilka bildar den grund som gör det möjligt att - som en av Danmarks ledande profiler i äldrefrågor, Thyra Frank sagt: "Det ska vara möjligt att leva till dess man dör!". Därmed förstås att den sista fjärdedelen av livet, skall inte vara en passiv väntan på livets slut, utan en aktiv, meningsfull och rik fjärdedel av livet! För att göra det möjligt måste samhällsinsatserna vara pro-aktiva på många områden och så långt som möjligt arbeta förebyggande!

## Hörnpelarna

- 1. Meningsfullhet och inflytande**
- 2. Social gemenskap**
- 3. Fysisk aktivitet**
- 4. Goda matvanor**

### 1. Meningsfullhet och inflytande

Känslan av att inte bli tagen på allvar kan vara ett skäl till depression och livsleda. Att de åsikter man har inte respekteras, att man inget har att säga till om. I kombination med ökad främlingskänsla inför en föränderlig omvärld, förstärks de negativa känslorna lätt. För att vända på den utvecklingen måste alla som kommer i kontakt med de äldre personerna verkligen respektera deras åsikter och val. Men också på alla sätt uppmuntra till kontakter med omvärlden.

## *Vi vill:*

### ▪ **Förstärka egenmakten**

Att kunna bestämma över sin tillvaro och sitt liv även efter det att man har behov av hjälp från samhället, är fundamentalt. Vi anser att varje person ska kunna bestämma över den hjälp som erbjuds. Man ska kunna välja att gå en promenad när hemtjänsten kommer, istället för att få städad. Man ska kunna få byta hjälpperson om man så önskar. Man ska lätt komma i kontakt med chefen för frågor eller klagomål. All personal skall arbeta utifrån ett "*kunden har alltid rätt*" perspektiv.

### ▪ **Att alla boenden blir salutogena boenden**

Vi vill att alla boenden arbetar utifrån ett salutogent synsätt, d.v.s. "ser det friska". Det innebär att de boende ska ha en meningsfull tillvaro genom att verka och leva efter sin förmåga. Varje persons unika resurser tas tillvara och uppmärksammas. Man ska leva som om man bodde hemma. I sitt hem bestämmer man själv när man vill stiga upp, äta frukost, göra under dagen och att sova. Är man van t.ex. att dricka vin till maten ska man kunna fortsätta med det. Önskemål i form av mat, rutiner och aktiviteter styr verksamheten. Djur och natur ska harmoniera i boendet. Alla måltider lagas i det egna köket. Målet med verksamheten är att "boendet är mitt hem och personalen ger mig möjlighet att bo och fylla mitt liv med innehåll".

### ▪ **Inrätta en Äldreombudsman**

Äldre ska kunna känna sig trygga med de insatser som erbjuds och att dessa utförs på ett tillfredsställande sätt. För att säkerställa detta, vill vi inrätta en tjänst som Äldreombudsman. Äldreombudsmannen ska inte vara knuten till någon förvaltning utan ska arbeta fristående. Arbetsuppgiften ska vara att lyssna och förmedla äldres och anhörigas frågor, önskemål och synpunkter till berörda verksamheter och förtroendevalda. Ombudsmannen skall också kunna bistå vid överklaganden. Det är viktigt att inkomna synpunkter följs upp och återkopplas. Äldreombudsmannen ska omfattas av samma sekretessregler som tillämpas i kommunen.

### ▪ **Stärka inflytandet för Pensionärsrådet**

Pensionärsråden, som består av representanter för pensionärsorganisationerna, ska få ett ökat inflytande som remissinstans. De skall få alla ärenden som har bäring på äldres situation för att ge synpunkter. Alla förvaltningar skall använda rådet som remissinstans. Det innebär att rådet kan behöva utöka antalet möten för att hinna med att komma med svar i tid.

## 2. Social gemenskap

Det vanligaste svaret från äldre personer vid frågan om "hur är det?" är: "Det är så ensamt!" Har man förmånen att leva ett långt liv, får man också uppleva sorgen att se sina jämnåriga nära – familjemedlemmar och vänner - gå bort. Har man barn, finns de oftast inte i närheten och har dessutom sina egna liv att ta hand om, vilket gör att den äldre personen inte har så tät kontakt.

Psykisk ohälsa är mycket vanlig bland äldre. Statistik visar att personer över 65 år har den högsta självmordsfrekvensen av alla åldersgrupper. I riket är det mellan 300 och 400 äldre som tar sitt liv varje år. För att förebygga psykisk ohälsa och ge möjlighet till gemenskap med andra människor – och därmed till minskade kostnader för samhället - måste samhället hjälpa till med olika insatser.

## *Vi vill*

### ▪ **Bygga trygghetsboende med hyresrätt**

Ett trygghetsboende är ett flerfamiljshus men vanliga lägenheter. I huset skall det finnas en restaurang för de boende och lokaler för samvaro. Det skall också finnas viss personal i huset. Det växer upp olika privata trygghetsboenden i kommunen med bostadsrätter. Det utestänger pensionärer som inte har ett kapital och eller hög pension. Det måste även finnas trygghetsbostäder med hyresrätt i kommunen. Ett trygghetsboende med hyresrätt med 50 lägenheter skall byggas och förvaltas av EHB under programperioden.

### ▪ **Ge omsorg på hemspråk**

Antalet äldre personer med annat hemspråk kommer att öka i kommunen. En person som har ett annat modersmål tappar oftast det inlärd svenska språket när de blir äldre. Det medför svårigheter när den äldre inte kan kommunicera med personalen och förmedla sina behov. Det är viktigt att det finns personal som kan hemspråket både inom hemtjänst och på omvårdnadsboenden.

### ▪ **Utveckla Träffpunkterna**

På varje omvårdnadsboende skall det finnas gemensamhetslokal för både de boende och för äldre i närområdet. I träffpunkterna skall det anordnas olika aktiviteter för att skapa gemenskap för besökarna. Träffpunkterna skall vara lätta att nå och erbjuda ett varierat utbud av aktiviteter för att locka dit så många som möjligt till social gemenskap.

### ▪ **Införa Hämttaxi**

Boende äldre som inte kan ta sig med kollektivtrafik till aktiviteter som ordnas vid träffpunkterna skall erbjudas fri resa med taxi till aktiviteten.

### ▪ **Införa gratis bussresor**

Många äldre har av ekonomiska skäl inte möjlighet att åka med buss, även om bussar går i närheten av bostaden. De har inte kraft nog att gå längre promenader och därför kommer de inte till de aktiviteter som ordnas på träffpunkter eller av pensionärsföreningar eller av andra. De kommer ytterst sällan till centrum för att handla. Det skall vara gratis för pensionärer att resa med bussar under lågfrekventerade tider, t.ex. mellan kl. 10 - 15. Detta skall även gälla landsbygdstrafiken.

### ▪ **Stärka stödet till äldres föreningsliv**

Lokaler för föreningsverksamhet är viktiga för att äldre skall ha möjlighet att vara aktiva i föreningar. Kommunen skall även fortsättningsvis tillhandahålla fria lokaler för pensionärsorganisationerna.

### ▪ **Utveckla Kultur för äldre**

Att musik är en konstform som ger välbefinnande är väl känt. Att musik dessutom är en dörr genom vilken personer med glömskesjukdomar kan föras tillbaka till det verkliga livet, är också väldokumenterat. Det är viktigt att det ges tillfällen till "levande" musik för äldre där de kan delta i musiken på olika sätt.

Det ska också vara möjligt att ta del av andra konstformer som teater, film, bokläsning och konst även vid omvårdnadsboenden.

### ▪ **Utveckla anhörigstödet**

Verksamheten i Villa Sandgatan skall fortsätta i samma anda som den verkar i dag. Anhöriga skall få stöd och avlösning där. Motsvarande stödverksamhet skall etableras i kransorterna. Möjlighet till avlösning i hemmet i form av trygghetsplatser, skall finnas för dem som vårdar anhöriga i hemmet.

### ▪ **Starta "Äldrekollo" i Bredsand**

Många äldre har svårt att komma ut från sina lägenheter och att göra något annat ens för en dag. Att kommunen kan erbjuda en eller flera dagars vistelse vid Sommaro i Bredsand skulle ge höjd livskvalitet för många och verka förebyggande.

### 3. Fysisk aktivitet

För att hålla sig frisk och oberoende så länge som möjligt är fysisk aktivitet en nyckelfaktor. Muskelstyrka är en färskvara, muskler och leder behöver tränas. Den viktigaste träningen sker i vardagslivet. Att kunna gå ut och gå, även med hjälpmedel, att kunna gå och handla eller besöka vänner. Men även med god fysik, så blir man med stigande ålder lite mindre rörlig. Det går lite långsammare att gå och uppmärksamheten är inte lika skarp som tidigare. Det är därför klokt att planera den yttre fysiska miljön så att dessa nedsatta funktioner kompenseras.

## *Vi vill*

#### ▪ **Utveckla en säker trafikmiljö**

Trafikmiljön i tätorterna skall vara anpassad så, att den är möjlig för personer med funktionsnedsättning att hantera utan hjälp från annan person. Trottoarer och övergångsställen skall fungera för personer med nedsatta funktionsförmågor. Cyklister skall ha tydliga egna körbanor och inte blandas med de gående. Gångvägarna ska skottas, plogas och sandas så att det är möjligt att utan risk eller besvär komma fram gående såväl med rollator som med rullstol.

#### ▪ **Ge alla garanterad utevistelse**

Alla äldre personer som inte kan ta sig ut själva, oavsett om de bor i eget eller i omsorgsboende, skall genom kommunens försorg komma ut så mycket de själva önskar.

#### ▪ **Tillgång till en trädgård vid boendet**

Nästan alla personer har ett förhållande till trädgårdar. Många personer som bor på omvårdnadsboenden har haft en egen. Andra har vuxit upp på landet. Andra har kanske längtat efter en egen plats att odla på. Det är väl belagt i forskning att möjligheten att få vistas i en trädgård, kanske att vara med och odla, är en stor friskfaktor. Den är av utomordentlig stor betydelse för äldre personer som håller på att förlora sitt minne. Det ger dessutom de boende ett ytterligare rum att vara i, dit solen når. Varje omvårdnadsboende skall ha en trädgård i anslutning till boendet som de boende kan nyttja.

#### ▪ **Starta fler Seniorgym**

Seniorgymnastik är en utmärkt möjlighet att träna funktioner hos äldre personer. I dag finns den möjligheten i Enköpings stad och i Hummelsta men den skall också erbjudas befolkningen i övriga tätorter.

### 4. Goda matvanor

Äldre personer äter och dricker ofta för dåligt. Det ger ett lågt välbefinnande och dålig hälsa på sikt. Det kan bidra till förvirring och sjukhusinläggning. Flera undersökningar i landet pekar också på att äldre även på omvårdnadsboenden, är undernärda. Det har till och med visat sig att människor svultit ihjäl! För att man som äldre skall få i sig den näring som behövs krävs en annan kost än den som yngre personer äter. Den skall bl.a. vara mer energität. Äldre äter oftast små portioner och behöver därför också mellanmål av god kvalitet.

Det är alltför vanligt att måltiderna intas under för kort tid av dygnet (mellan kl. 8 och 17-18) vilket innebär att nattfastan blir 14 – 15 timmar! Det bidrar till svältsymtomen. Äldre som bor hemma äter ofta för dåligt på grund av ensamhet och dålig mat. Hemtjänsten har inte tid att stanna.

## ***Vi vill:***

### **▪ Ge äldre möjlighet att äta tillsammans med andra**

En av de viktigaste åtgärderna för att öka aptiten är att ha sällskap under måltiden. Det skall vara möjligt att få måltidsstöd (personal stannar kvar under måltiden) som en insats, om det inte går att lösa på annat sätt.

### **▪ Öppna en ”restaurang” vid alla kommunala boenden**

Alla omvårdnadsboenden skall ha en matsal som är öppen för personer som bor i eget boende i området, men har behov av - lust till - att äta tillsammans med andra. Denna möjlighet skall finnas även i Enköping, då det är för långt för många att ta sig till Ljunggården respektive Kryddgården.

### **▪ Ha tillagningskök vid alla omvårdnadsboenden**

Mat till äldre skall vara av annan sammansättning och kvalitet än till yngre. Den bör därför tillagas separat i kök på alla boenden. Eget kök bidrar också till trivseln inte minst genom doften av mat och att den är nytillagad.

### **▪ Servera bättre mat i hemmen**

Alla kan inte eller vill inte äta i en matsal, och skall därför få bra mat serverad i hemmet. Det kan ske genom distribution av mat från köken på omvårdnadsboendet eller genom att hemtjänsten lagar maten i personens hem. Den som arbetar inom hemtjänsten måste vara förtrogen med hur mat tillagas. Det skall ingå i fortbildning för all personal, särskilt viktigt är det att den tillagas så att den anpassas till äldres behov och önskemål.

## **Personalen**

För att kunna ge den omvårdnad och service som äldre personer behöver, måste välutbildad personal finnas i verksamheterna, vare sig den bedrivs i kommunal eller privat regi. Om det skall bli möjligt behöver omvårdnadsutbildningar göras mycket mer populära bland unga! I dag står utbildningsplatser tomma och utbildningar får ställas in. Vårdarbete anses vara ointressant, slitsamt, karriärfattigt med dåliga arbetsvillkor och dåligt betalt! Det är alltså en stor utmaning att vända på trenden om vården skall fungera i framtiden.

Vi anser att det måste löna sig att arbeta med omvårdnad. Lönenivåerna inom sektorn måste på sikt uppvärderas och arbetsmiljön, framför allt vad gäller arbetsschema (delade turer) och tjänstgöringsgraden (rätt till heltid) förändras så att det lockar unga till vårdarbetet.



Kontinuerlig utbildning för utveckling av arbetet och de anställda är också intressant för den som skall välja yrkesbana och en nödvändighet för verksamheten. Utan välutbildad personal går det inte att bedriva verksamhet med kvalitet.

## Program för hållbar utveckling

*Förutsättningen för en hållbar utveckling för vårt samhälle är att boende, arbetsliv och kommunikationer är tillgängligt och hållbart för alla, d.v.s. både jämlikt och jämställt. Detta oavsett ekonomiska förutsättningar, om man är ung eller gammal, kvinna eller man, sexuell läggning, funktionsnedsättningar eller etnisk bakgrund. Ett samhälle där alla har samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter. Hållbar utveckling inbegriper följande tre delar: social, ekonomisk och ekologisk. I den nya EU 2020 strategin talas det om smart och inkluderande tillväxt vilket innebär att det finns betydligt mycket mer i begreppet än enbart en växande ekonomi. Det är med den förutsättningen vi har tagit fram detta program.*

### Bostäder och boendemiljö

Bostaden är en social rättighet. Alla ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader. Alla bostadsområden ska vara attraktiva att bo i. Bostadspolitiken är grundläggande för att utjämna klyftor och skapa fler jobb, därför måste ungas möjligheter att komma in på bostadsmarknaden underlättas. En socialdemokratisk bostadspolitik ska även aktivt bidra till klimatomställningen. Nya bostäder ska vara miljövänliga och inte värmas med fossil energi. Bostadspolitiken ska fånga upp nya miljötekniklösningar.

I Enköpings kommun måste boendemiljöerna förbättras med gröna bostadsområden med service och en utökad grannskapsutveckling. Grönområden och blandad bebyggelse med närhet och tillgänglighet till rekreationsområden, ska vara en självklarhet i hela vår kommun. Stadsplanering ska användas som ett verktyg för socialt hållbar utveckling då det är viktigt för att öka livs- och boendekvaliteten och skapa attraktiva och hållbara bostadsområden åt alla. Ett starkt kommunägt bostadsbolag, Enköpings hyresbostäder, EHB, är ett av de grundläggande verktygen för att klara efterfrågan på bostäder och för att kunna utveckla de sociala perspektiven i boendet i Enköping. Det är nödvändigt att styra EHB genom ett aktivt ägarskap och tydliga direktiv så att social hållbarhet genomsyrar bolagets sätt att arbeta. EHB bygger dessutom ”svanenmärkt”. Det borgar för miljöhänsyn och kvalitetskontroll i alla delar av byggnationen.

Ett boende är en grundläggande mänsklig rättighet och därför oerhört viktigt. Filosofin bakom och principerna kring den amerikanska modellen ”Housing first” – är ett förhållningssätt i kampen mot hemlöshet. Förutsättningen att ta sig ur ett missbruk eller ekonomiska problem blir betydligt bättre med ett tak över huvudet. Det har visat sig ge långvariga positiva resultat och i detta är forskningen och personer med egen erfarenhet överens. Därför ska EHB vara en del i detta arbete genom sociala bostadskontrakt.

För att motverka problem med segregering och tendenser till social oro vill vi socialdemokrater göra ortsanalyser i olika stadsdelar och orter. Den kan användas när nya områden byggs och när redan existerande områden förbättras. Metoden har ett tydligt medborgarperspektiv och går ut på att genom en bred kartläggning av de boende och deras kulturella resurser finna bostadsområdets "själ". Sektorsövergripande arbete samt en bred förankring är grunden. En hållbar utveckling är målet.

Ett blandat och inkluderande boende för alla i Enköpings kommun är målet och höga miljökrav ska ställas på allt byggande. Det gäller även kransorterna; Örsundsbro, Fjärdhundra, Grillby, Lillkyrka och Hummelsta. Det innebär för oss socialdemokrater mer fokus på att bygga kostnadseffektivt, då höga hyresnivåer hämmar boendet. Ungdomar måste ha en möjlighet att flytta hemifrån i vuxen ålder, med besittningsrätt, för att inte behöva flytta ifrån sitt boende vid en viss ålder. Det behöver byggas många små lägenheter, behovet att kunna hyra ett och två är stort.

Ledorden för vår politik blir således:

- Boende först
- Ortsanalys
- Bostäder för alla

## Hållbart arbetsliv

Vi socialdemokrater arbetar för att "alla ska ha rätt att arbeta i en trygg och säker arbetsmiljö som ger yrkesmässig och personlig utveckling. En arbetsmiljö som främjar jämställdhet och en social gemenskap. Alla ska kunna avsluta ett långt yrkesverksamt liv med bibehållen fysisk och psykisk hälsa. För att klara detta måste arbetsmiljön förbättras. Individerna, företagen och kommunen vinner på en sådan utveckling".

Det finns starka samband mellan ohälsa och brister i arbetsförhållanden – såväl psykosociala som fysiska. Det krävs kunskap och kompetens för att kunna organisera arbetet på ett bra sätt, i detta ingår ett bra ledarskap. Det är viktigt att personalen trivs, mår bra och kan påverka sin situation för att utvecklas i sin yrkesroll. I arbetslivet i Enköping ska råda likabehandling av alla människor när det gäller tillträde till anställning eller yrke, befordran, yrkesutbildning, anställnings- och arbetsvillkor. Att ta tillvara människans potential och ambition ökar sysselsättning och välbefinnande då framgång föder motivation.

Enköpings kommun skall vara en god förebild och en bra, flexibel arbetsgivare. En grundläggande del i detta är rätten till heltid för dem som önskar. Arbetsmiljöutbildning ska genomföras kontinuerligt för att Enköpings kommun ska kunna vara en bra arbetsgivare som förebygger ohälsa. Kommunen som arbetsgivare ska även främja delad föräldraledighet och delad vård av barn (VAB). Föräldrar och andra vuxna ska kunna ha möjlighet att jobba hemifrån vid önskemål och utifrån verksamhetens behov och styrning. Att kunna kombinera arbete och familjeliv är viktigt och dagens teknik möjliggör att fler är oberoende av en arbetsplats fem dagar i veckan. Att underlätta det mer spontana arbetet på distans medför att persontransporterna kan minskas, det ger klara miljöfördelar och mer plats för dem som måste resa till arbetet. Distansarbetsavtal kan träffas med den enskilde där det är lämpligt och möjligt. Ansvaret för arbetsmiljön vid distansarbete är fullt ut arbetsgivarens.

Enköpings kommun, som arbetsgivare, ska uppmuntra kompetensutveckling och stimulera tänkandet i kompetenskedjor, dvs. att utveckla och utbilda internt och ta tillvara den kompetenta och lojala arbetskraft som finns. En del i det är att använda kunskapsöverföring och ta tillvara kompetens som annars försvinner vid exempelvis pensionering, men även att validera befintlig kompetens, dvs. att det kunnande som personen har kan omsättas i en reell utbildning.

Det är då viktigt att vuxenutbildningen kan bygga upp kompetens och vara flexibel så att utbildningsmoment som t.ex. behövs vid en validering finns tillhands kontinuerligt. Arbetslöshet och arbetsbrist kräver matchning: dvs. att den kompetens och utbildning som personen har överensstämmer med arbetet. Att stimulera till hälsa och vidareutveckling för de anställda inom Enköpings kommun ska prioriteras.

För att uppnå jämlika villkor i arbetslivet vill vi socialdemokrater utveckla en hållbar barnomsorg. Det innebär att barnomsorgen ska vara av en god kvalitet och kunna svara mot de behov föräldrarna har. En kontinuerlig utveckling krävs för att tillgodose exempelvis, Nattis och kvällsöppet för dem som pendlar.

Ledorden för vår politik blir således:

- Heltidstjänster för dem som önskar
- Flexibel arbetsgivare
- Kompetenskedjor
- Kompetensutvecklingsfond
- En hållbar barnomsorg

## Kommunikationer

Socialdemokraterna menar att en satsning på Mälardalens transportsystem är en förutsättning för ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart Sverige. Det är viktigt att staten, liksom kommunala och regionala aktörer i Mälardalen, tar ett gemensamt ansvar för ett framtida hållbart transportsystem. Med rätt satsningar på infrastruktur och kollektivtrafik lägger vi grunden för en framgångsrik klimatpolitik, god miljö, utveckling av jobben samt välfärd. Transportpolitikens övergripande mål är också att säkerställa ”en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktig hållbar transportförsörjning för medborgarna och arbetslivet i hela landet”.

Detta mål omfattar funktions- och hänsynsmål med ett antal prioriterade områden där jämställdhet ingår. I den delen ryms de skillnader som finns i mäns och kvinnors resmönster. Förseningarna i kollektivtrafiken är en jämställdhetsfråga då kvinnor reser mer kollektivt än män. I Enköping vill vi därför verka för att kollektivtrafiken inte bara kommer och avgår i tid utan även att en samordning mellan trafikslag och mellan län prioriteras. Vi stöttar tanken med ett nationellt resekort, målet är att det ska bli möjligt att använda sitt Resekort som betalmedel för resor hos andra trafikhuvudmän och operatörer än hos den där kortet är utställt. Det vill säga tillgänglighet och service utifrån olika målgruppers behov.

Järnvägsunderhållet måste vara långsiktigt och hållbart och tågen måste gå i tid. Byggandet av

Arosälänken mellan Enköping och Uppsala måste snabbas på för att minska trafiken genom Stockholm. Det behövs bättre och tydligare information vid förseningar. En förutsättning för arbetspendling är pålitlighet och tillgänglighet. Sena tåg och uteblivna avgångar är resursslöseri och försvårar vardagslivet med exempelvis sena hämtningar på förskola. Komfort och sittplats måste vara en självklarhet för ett attraktivt resande. Fungerande IT och mobiltelefonförbindelse är ett krav som resenären förväntar sig i dagens samhälle. Dessutom måste priset ha en tydligare koppling till den sträcka som resenären färdas. Att tågen stannar även i små orter som exempelvis Grillby, är en service som gör att färre människor reser med bil till sina arbeten.

När det gäller busstransporter så kan anropstrafik och incheckningstrafik underlätta för resenären. För att uppnå en hållbar trafikmiljö förordar vi förbättrad turtäthet, tillgänglighet och fullt utbyggd anropstrafik där valet mellan en standardbuss och en minibuss styrs av antalet passagerare. Det finns en fastlagd tidtabell, men bussen går bara om någon ringer och vill åka. Kollektivtrafiken ska även invänta varandra vid förseningar, med ett maxtidspåslag av den ordinarie rutten. Vid varje hållplats ska finnas tak och vindskydd för att öka bekvämligheten för resenären.

Transporter både inom och till/från Enköpings kommun sker nästan uteslutande på väg och järnväg. Den ökade trafiken frestar på kapaciteten och på många sträckor är kapacitetstaket nära. Då miljöpåfrestningen är stor är det viktigt att Enköping är med och ser möjligheter i att kunna utveckla båttrafiken i Mälaren såväl när det gäller turism som vid nyttotrafik.

Ledorden för vår politik blir således:

- Järnvägstrafik
- Anropstrafik
- Vattenvägar

En hållbar utveckling och ett hållbart samhälle innefattar många delar, men tre av dem som vi socialdemokrater prioriterar i detta program är: Boende och boendemiljö, arbetsliv och kommunikationer, utifrån invånarnas behov. Ett hållbart samhälle är jämlikt och jämställt samt bygger på utbildning och kompetens i alla dess delar. Det är grundläggande.

Det är därför dags att problemen tas på allvar. Hur ska *alla* få tillgång till ett boende och hur ska våra passiviserande bostadsområden förvandlas till levande grannskap. Det räcker inte med att byta el- och va-stammar och måla fasaderna samt plantera några ”vackra träd” i parken. I många av områdena behövs också en socio-kulturell renovering utifrån de boendes egna behov. Boendemiljöer där alla boende vill ta aktiv del i grannskapets sociala, kulturella och politiska liv ger ett hållbart samhälle.

Arbetslivet är ett av de fundament som människans och samhällets utveckling bygger på. Människan behöver en fungerande ekonomi, en god hälsa och ett jobb som hen trivs och utvecklas med. I ”Enköping - Sveriges närmaste stad” är invånarna också beroende av att kommunikationen är tillfredställande, både inom och utom kommunen. Kollektivtrafiken är viktig då många pendlar varje dag till arbete och utbildning. Vårt resande och våra transporter ska vara hållbara och utvecklas utifrån miljöhänsyn.

För ett varaktigt och starkt samhälle avser vi socialdemokrater att arbeta för att invånarna i Enköping som behöver ett boende, ett arbete och/eller är sjuka/funktionsnedsatta, får den hjälp och det stöd de behöver för att utvecklas till sitt allra bästa jag.

## **Miljöprogram för medvetenhet och aktion**

*Miljöfrågan är vår tids viktigaste och svåraste utmaning och för att möta denna krävs både medvetenhet bland befolkningen och politiska beslut som gör att Sverige och Enköping står rustade att möta miljöfrågan på bred front.*

### **Socialdemokraternas miljö- och klimatpolitik**

Sverige måste klara de uppsatta miljömålen och för att nå dit krävs satsningar på hållbara och långsiktiga energieffektiviseringar, förnyelsebar energi och en bra kollektivtrafik. Med en miljö- och klimatpolitik som kan anta de stora utmaningarna världen står inför kan Sverige och Enköping ta del av skapandet av nya företag och arbeten som växer fram i denna omställning.

Enköpings kommun har ett strategiskt mål om det goda, gröna Enköping. Detta mål ska leda till en miljövänlig och grön tillväxtkommun. En del i detta arbete är att kommunen är medlem i Sveriges ekokommuner som arbetar för att nå hållbar utveckling. Kommunen är även med i samarbetsprojektet Biogas Öst som ska öka användandet av biogas och bidra till att Sverige når de nationella miljömålen i fråga om minskade utsläpp och en friskare luft. Ett annat viktigt arbete på kommunal nivå är byggandet av de två vattenparkerna som på naturlig väg renar dagvattnet från gifter och tungmetaller.

En självklar del i miljöarbetet i Enköpings kommun gäller landsbygden, där övergödning och kemiska bekämpningsmedel i jordbruket måste minskas för att skydda grundvatten, vattendrag och Enköpings vattentäkter. Röttslam från reningsverken måste få en ansvarsfull hantering. Det är också viktigt att säkerställa överlevnaden av de rödlistade djur och växter i den biologiska mångfalden som idag är utrotningshotade. Ren luft är en grund för ett sunt varaktigt liv. Det krävs stort engagemang och vilja till en minskning av koldioxidutsläpp och andra luftföroreningar som påverkar försurningen av våra sjöar.

Socialdemokraterna vill fortsätta det viktiga arbetet med mulljakten som pågått sedan slutet av 1990-talet och har en potential att fortsätta utvecklas till fler hushåll i kommunen. Ett annat

viktigt steg gällande avfall är att se till att fler returstationer byggs och det kräver att kommunen tänker bredare med till exempel mobila stationer som med god information underlättar medborgarnas miljöarbete.

#### **Socialdemokraterna vill:**

- **Fortsätta värna det strategiska målet om det goda gröna Enköping och medlemskapet i Sveriges ekokommuner och i Biogas Öst**
- **Att kommunen ska subventionera vattentester för alla hushåll på landsbygden**
- **Pröva om det behöver göras en ny kommunövergripande mätning av radonhalterna**
- **Att mulljakten ska utökas i hela kommunen**
- **Öka antalet returstationer runt om i hela kommunen**

#### Infrastrukturella utvecklingsområden

På kommunal nivå kan politiken göra mycket för att värna en god miljö och för att skapa förutsättningar för innevånarna att bli mer miljömedvetna. Ett viktigt arbete är att minska bilåkandet i Enköping och istället se nya lösningar. Dessa lösningar kan bland annat vara att bygga ut och förbättra cykelvägnätet så att Enköping blir en ännu bättre cykelstad. Cykelstationer och pumpar skall finnas i varje stadsdel, framförallt på torget och vid resecentrum. Cykelställen vid knutpunkter ska vara säkra för att förhindra skadegörelse och stölder. Ett led i att främja cyklande kan också vara att komplettera med enklare cykeluthyrningssystem som bland annat finns i större städer. Gång- och cykelbanor bör om möjligt separeras för fotgängarnas säkerhet.

Även uthyrningssystem för andra fordon, som bilpooler, bör etablera sig i kommunen. En bilpool har skapats för kommunens tjänstemän men önskvärt är att även en bilpool för medborgarna växer fram. Önskan är att bilpoolen och cykeluthyrning ska drivas som ett socialt företag med möjlighet att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I nästa skolskjutsupphandling ska kommunen ställa högre miljökrav.

#### **Socialdemokraterna vill:**

- **Att kommunen ska ha cykelstationer**
- **Att kommunen ska arbeta för att skapa en bilpool**
- **Att det ska byggas miljöbilsparkeringar och laddstolpar för elbilar**
- **Att det stegvis ska införas en avgiftsfri kollektivtrafik i Enköpings kommun**   
**Att skolbussarna ska drivas med förnyelsebart bränsle**

#### Miljöpolitik i välfärden

Vi socialdemokrater vet att arbetet med att öka miljömedvetandet hos befolkningen och vanor för en bättre miljö börjar hos eleverna i skolan. Alla förskolor och skolor ska vara certifierade med Grön flagg som visar på ett aktivt miljöarbete.

Maten som serveras i skolorna och på äldreboendena ska i högre utsträckning vara tillagad på plats och med närodlat och ekologiska råvaror. Guldhedsskolan i Göteborg är i detta avseende en inspiration. 85 procent av maten som serveras i den skolan lagas ifrån grunden och nästan 50 procent är ekologisk. Utöver detta så har de minst en dag i veckan en vegetarisk buffé. Större miljökrav ska ställas vid kommunens upphandlingar. Enköping ska försöka bli en Fair trade kommun.

De senaste åren har debatten om gifter i förskolans lokaler och leksaker blivit en allt viktigare fråga då gifterna har stor påverkan på genetiken hos människan. En genomlysning av förekomsten av gifter har gjorts vid kommunens förskolor. Nu måste ett viktigt långsiktigt arbete in där giftiga material steg för steg ersätts med giftfritt och säkrat sådant. Detta får dock inte ske på bekostnad av en högre bullernivå utan ska ske noggrant för en bättre arbetsmiljö för barn och vuxna.

#### **Socialdemokraterna vill:**

- **Att alla kommunens förskolor och skolor ska vara Grön flagg certifierade**
- **Att arbetet för en giftfri förskola ska prioriteras av skolnämnden**
- **Att det ska finnas tillagningskök på alla förskolor, grundskolor och äldreboenden**  
**Maten som lagas där ska vara närodlat och ekologisk**

## Energipolitik

Enköpings kommun växer så det knakar. Detta kräver en kraftfull miljömedveten energipolitik. Därför vill socialdemokraterna att all bebyggelse som sker med kommunens medverkan ska vara energieffektiv och kopplad till miljövänliga uppvärmningsmetoder. Detta kan nås genom att ställa miljökrav vid upphandlingar. Redan befintliga kommunala byggnader skall utredas för att se hur de kan anpassas för bättre energieffektivisering. En viktig del i detta är ett aktivt och ansvarsfullt miljömedvetet ägande av både Enköpings hyresbostäder, EHB, och ENA Energi.

Kommunen ska fortsätta sitt ägande i både EHB och ENA Energi som redan idag producerar el och fjärrvärme med nästan 100 procent biobränsle. Detta är bra och socialdemokraterna vill därför i och med ägandet i ENA Energi utveckla fjärrvärmerna så att allt fler hushåll, företagslokaler och andra lokaler får ta del av den.

#### **Socialdemokraterna vill:**

- **Att alla byggnader som kommunen upplåter ska vara energieffektiva**
- **Att kommunen ska ställa miljökrav vid alla upphandlingar**
- **Att antalet hushåll med fjärrvärme ökar**
- **Att kommunen fortsätter att utveckla och förbättra miljöarbetet i de kommunalt ägda bolagen**

## Kulturprogram

Ur ”Framtidskontraktet” beslutat på partikongressen 2012:

*Vi socialdemokrater ser kulturen som en viktig del av välfärden. Konsten och kulturen är starka krafter som kan bidra till att skapa ett rikare samhälle att leva i. Vi vill därför släppa loss kraften i kulturen och stärka och utveckla den kreativitet, sprängkraft och möjligheter som finns i konst och kultur. Det är viktigt för att kultur och även media har ett värde i sig – som fria och oberoende aktörer, men också för att många av framtidens jobb finns inom kulturen och de kreativa näringarna. En grundläggande förutsättning för detta är att vi ser den kulturella infrastrukturen som ett gemensamt ansvar. Folkbildningen med dess bildningssträvanden, och sitt fokus på det livslånga lärandet, ska utvecklas. I en socialdemokratisk kulturpolitik är amatörkulturen och det professionella kulturlivet varandras förutsättningar.*

### Värna föreningslivet och eldsjälarna som starka bärare av kultur

Varje satsad kommunal krona på föreningslivet förmeras genom de ideella insatser som de föreningsaktiva och andra eldsjälarna bidrar med. Kommunal verksamhet ska komplettera, inte ersätta föreningarnas. Därför vill vi socialdemokrater värna om föreningarna inom kultursektorn genom ekonomiskt stöd, lokaler och annat som långsiktigt underlättar deras fortlevnad.

Enköpings Riksteaterförening, Enköpings Musikklubb, Enköpings Konstförening är alla framgångsrika och svarar inom sina områden för ett stort utbud av hög kvalitet. Eldsjälarna ligger bakom till exempel den årliga konstrundan och Återskens konserter. Hembygdsföreningarna skapar gemenskap och samlar historia och kunskap om svunnen tid och sätter den i relief till dagens samhällsliv.



Studieförbundens verksamhet utgör basen för det frivilliga bildningsarbetet. Både evenemang och studiecirkel ger tusentals enköpingsbor ökade kunskaper och färdigheter samt starka kulturupplevelser, och detta skulle kunna utökas med rätt utformat kommunalt stöd.

## Kommunens ansvar

Kommunens ansvar är ”den kulturella infrastrukturen” – det betyder framförallt en skola som ger utrymme för de estetiska ämnena och som öppnar sig för skapande verksamhet. Statens stöd till detta ska tas tillvara och kompletteras med kommunens egna insatser. Fler elever ska ges chansen att prova på olika kulturella och estetiska uttrycksformer. Detta skall göras med ”prova-på-veckor” med största möjliga bredd.

Kulturskolan som får nya lokaler i Joar Blå kan ge fler unga ännu bättre förutsättningar att möta och utvecklas inom musik, sång, konst, dans och teater. Kulturskolans avgift skall halveras så att den skall kunna vara tillgänglig för alla och inte vara en ekonomisk klassfråga. Skolans lokaler ska öppnas även för föreningar som behöver dem för sin verksamhet. Även skolorna och fritidsgårdarna i tätorterna utanför staden är tillgångar för föreningar och fria grupper som behöver lokaler för sina aktiviteter.

Till förutsättningar för kultur hör även andra lokaler som kommunen äger eller ger stöd till. Tingshuset är en kulturbyggnad som ska behållas i kommunens ägo för fortsatt högklassig konstverksamhet men också för musik och andra kulturmöten. Bygdegårdar och andra samlingslokaler är också nödvändiga och kan behöva kommunalt stöd.

## Biblioteken

Folkbibliotek är den enda lagfästa kulturverksamhet som en kommun ska bedriva. Detta är ingen slump utan speglar en djup erfarenhet av hur viktiga biblioteken med avgiftsfria lån är för alla medborgares tillgång till böcker och andra media, detta inte minst ur ett demokratiskt perspektiv. I biblioteken ges stöd och stimulans för barnens läsning, en grundförutsättning för skola och lärande. Välutrustade och bemannade skolbibliotek är ett krav på både kommunala och fristående skolor att tillhandahålla.

”Boken kommer”- en verksamhet riktad till målgruppen sjuka, handikappade och äldre – ska återinföras. Bibliotekens öppettider ska vara generösa. Läsandet ska stimuleras genom författaraftnar och läsecirkel i samarbete med föreningslivet.

## Kultur en väg till integration

Invandras integration kan med fördel underlättas och påskyndas genom kulturell verksamhet av olika och ömsesidig art. De nyanlända bidrar med sin kultur och i mötet med etablerade kulturmönster i Enköping skapas befruktande kontakter och ökad förståelse för olikheter och likheter. Det mångåriga arrangemanget i Skolparken med Kulturer i möte har manifesterat detta. Det finns spirande verksamheter med mötesplatser som startats av föreningar och församlingar som kommunen bör stödja. Språkövningar genom att samtala och läsa tillsammans kan ge grund till ökad förståelse och kontakter mellan gamla och nya svenskar.

## Kulturarvet ska vårdas och göras tillgängligt

Enköpings kommun har en rik historia. Museet och hembygdsföreningarna samlar och vårdar kulturarvet. Lätt tillgänglig information måste finnas för att kommunens invånare och besökare ska förstå och lära av historien. All kultur skall vara tillgänglig för alla.

Föreningar, enskilda personer och företag kan och bör utveckla näringsverksamheter där någon del av kulturarvet är attraktionen som kan byggas på med guidningar, måltider, transporter och övernattningar. Kommunen ska stötta genom att delta i nätverk, svara för övergripande information och marknadsföring samt hålla en öppen turistinformation.

## Kultur är hälsa

Lika väl som kroppen mår bra av fysiska övningar mår själen och hjärnan väl av kulturella stimulanser. Det behöver alla ta del av för att hälsan ska behållas och utvecklas. Kommunen kan ge särskilt stöd för att erbjuda kultur i olika former till särskilt utsatta målgrupper som sjuka, funktionshindrade, arbetslösa och äldre. För vissa av dess behövs uppsökande verksamhet på exempelvis sjukhus och äldreboenden.

## Idrottspolitiskt program

Ett brett föreningsliv är en omistlig del av ett samhälle och en kommun. De politiska besluten som berör idrotten och övrig fritidsverksamhet ska därför värna och förstå föreningslivets särart och dess villkor. Föreningslivet fostrar till demokrati och egenansvar och stärker därmed det civila samhället. Idrott och motion specifikt är betydelsefullt för en bättre folkhälsa. Därför ska allas deltagande främjas. Idrotten kan spela en större roll för integrationen av invandrare i det svenska samhället. Föreningar ska stimuleras att aktivt delta i detta arbete.

Två områden prioriteras i detta program för kraftfulla insatser – *lokaler/anläggningar* och *idrott på lika villkor*. Socialdemokraterna kommer att ta fram en investeringsplan för anläggningar så snart vi har vunnit valet. När det gäller idrott på lika villkor krävs en långsiktig samverkan mellan kommunen och föreningslivet. Flickor som vill spela ishockey och pojkar som vill rida måste få bättre chanser att göra det, trots ”fel” kön. Föräldrarnas ekonomi och bostadsområde får inte styra barnens val av idrott. Där har vi ett antal förslag som skall gynna barn och ungdomar från socioekonomiskt svaga områden/familjer.

## Lokaler och anläggningar

Lokalbehoven har inte blivit tillgodosedda i tillräcklig omfattning i Enköpings kommun. Senast en ny anläggning kom till stånd var 2007, då Bergvretenhallen var klar. Dessförinnan var det 1996, då det nya ridhuset på Åkerby ryttargård kom till under den rödgröna majoritetsperioden. Dessutom har underhållet av befintliga anläggningar blivit mycket eftersatt. Det behöver göras långsiktiga skötselplaner för anläggningarna och intresset hos föreningslivet att bidra ska tas tillvara.

Det behövs en investeringsplan för lokaler och anläggningar för sport och idrott. Den skall givetvis revideras årligen, men varje år skall minst en tydlig investering, som är en del av planen, förverkligas.

**Ett nytt idrottscentrum** skall ligga där Idrottshuset och Bahco-hallen är belägna. Det skall finnas en simhall, med hoppbassäng, barnbassäng och åtta banor. Det skall finnas en ishall, med två rinkar under tak, det skall finnas två sporthallar utöver de som finns i Idrottshuset idag, det skall finnas ett föreningscentrum, bestående av möteslokal, utbildningslokaler och eventuellt kontor. Rehabavdelning med varmvattenbassängen behöver helrenoveras eller nybyggas. I anslutning till idrottshallarna byggs löparbanor, så att friidrottare får möjlighet att träna i Enköping, även på vintern. Enkel lägerbyggnad med 16 våningssängar och toaletter byggs för att det skall bli lättare att ordna övernattnin g för gästande lag till lågt pris.

**Friidrott:** Enavallen skall byggas om så att friidrottarna kan både träna och tävla där, idag fungerar varken hoppgröpar, kastringar eller vattengraven för hinderlöpnin g.

**Konstgräsplan:** Det behövs en ytterligare helstor konstgräsplan utöver den på Korsängen och näst i tur bör vara Fanna IP. Även Örsundsbro och Fjärdhundra behöver konstgräsplaner på sikt.

Det behövs en fullstor **idrottshall i västra stadsdelarna**, förslagsvis vid nuvarande Västerledsskolan. Nuvarande gympahall/byggnad kan användas till andra ändamål. Grusplanen i Romberga ska få en ersättnin garena i den stadsdelen  
**Idrott på lika villkor**

**Jämställdhet:** Kommunen bör ekonomiskt premiera föreningsverksamhet som syftar till att ge underrepresenterat kön bättre möjligheter att utöva den idrott som föreningen driver, t.ex. inom ishockey, konståkning, ridning.

**Socioekonomiskt svaga grupper:** Kommunen ska uppmuntra föreningsverksamhet med en profil som kan attrahera barn och unga från socioekonomiskt svaga grupper. Nyanlända invandare hör till denna kategori. Det betyder bl.a. att lokalhyror för verksamhet med barn och ungdomar inte ska höjas. Ett "idrottsbibliotek" för utlåning av kostsam utrustning bör etableras med kommunalt stöd. Det ska bli lättare på alla sätt för barn och ungdomar att fysiskt ta sig till verksamheter och anläggningar, t.ex. subventionerade bussresor om man kan visa träningskort. Större möjligheter för spontanidrott skapas genom att slå vakt om fria ytor i bostadsområdena och dess närhet. Långsiktigt skall idrottsanläggningarna spridas över kommunen, inte bara finnas i staden och inte bara på Korsängen.

**Jämlikhet:** Barn och ungdomar, men även vuxna med olika funktionsnedsättningar skall ha rätt till idrott. Till exempel bör anläggningar anpassas och föreningslivet uppmuntras att öppna sina aktiviteter för alla.

## Föreningslivets villkor

Det finns en tendens att föreningslivet likställs med företag av kommunala nämnder och förvaltningar. Detta är ett hot mot det ideella arbetet och föreningslivet som samhällsbärare.

Ideella föreningar ska inte tvingas ut på en marknad och konkurrera med företag. Föreningar skall t.ex. ha rätt att sälja bullar och korv utan att bli betraktade som livsmedelsföretag. Kommunen ska tvärtom underlätta för föreningslivet på alla möjliga sätt. Vi socialdemokrater kommer att verka för att alla kommunala verksamheter blir observanta på föreningslivets villkor, och agerar för maximalt stöd och uppmuntran till det ideella arbetet i kommunen.



Vill du veta mer om Socialdemokraternas politik och program i Enköpings kommun kan du kontakta vår ordförande Sverre Ahlbom telefon 070 4934508 eller maila [sverre.ahlbom@gmail.com](mailto:sverre.ahlbom@gmail.com) eller vårt oppositionsråd Helena Proos telefon 0171 625172 eller maila [helena.proos@enkoping.se](mailto:helena.proos@enkoping.se)